

Preliminarni izveštaj posmatračke misije Centra za slobodne izbore i demokratiju (CeSID)

Izbori za Skupštinu gradova Beograd, Novi Sad i Niš, 2. juna 2024. godine

Uočen je limitiran napredak u kvalitetu izbornog procesa u odnosu na prethodne izbore u decembru 2023. godine kroz ograničeni uspeh političkog dijaloga i smanjenja sistemskih nepravilnosti tokom izbornog dana. CeSID preporučuje snažniji nastavak primene preporuka međunarodnih, ali i domaćih posmatrača uz aktivniju ulogu predstavnika vladajuće koalicije. Neophodno je podići kapacitete lokalnih izbornih komisija i biračkih odbora i otkloniti sve sumnje u tačnost i ažuriranost biračkog spiska.

U izbornom procesu 2024. godine su uvažena osnovna građanska prava, uz političku kompeticiju koja je bila limitirana bojkotom nekoliko političkih organizacija čije su posledice bile najvidljivije u Beogradu. Primetan je blagi napredak u radu gradskih izbornih komisija, posebno one u Beogradu kroz podizanje transparentnosti u radu i dostupnosti snimaka sednica javnosti. Izbori su bili tehnički dobro organizovani, ali se opet pojavila sumnja u verodostojnost prikupljenih potpisa što znači da bi se čitav proces prikupljanja potpisa trebalo da vrati javno beležničkoj službi, uz isključivanja jedinica lokalnih samouprava. CeSID je došao do saznanja da su četiri osobe bile prijavljene za rad u proširenim sastavima biračkih odbora (različitih izbornih lista), bez njihovog znanja i date saglasnosti.

I na ovim izborima je nejednak pristup medijima umanjio šanse za ravnopravnim predstavljanjem izbornih učesnika. Pojavljivanje javnih funkcionera u kampanji je dominantno uticalo na favorizovanje predstavnika vladajuće koalicije, bez obzira što se u velikom broju slučajeva nije radilo o kršenju Zakona o sprečavanju korupcije ili Zakona o elektronskim medijima. Dominantnu ulogu u kampanji je imao predsednik Aleksandar Vučić koji nije bio kandidat na izborima i što je po propisima moguće, ali je uticalo na favorizovanje jednog izbornog učesnika.

Izborima je prethodila serija razgovora između predstavnika vlasti i opozicija, u kojima su učestvovali i pripadnici civilnog društva koji prate izborni proces. Dijalog je rezultirao dogovorom da se svi birači koji su promenili svoja prebivališta posle 3. jula 2023. godine vrata na svoje adrese, što je limitirano podiglo poverenje između političkih stranaka i doprinelo da izborni ambijent uoči izbora bude relativno miran i bez značajnih konfrontacija. Ipak, važne sumnje o ažurnosti biračkog spiska nisu otklonjene, ni ovim promenama, ali ni uvidom koji su imali članovi Radne grupe za unapređenje izbornog procesa. Zato je preporuka CeSID-a da se posle izbora formira Komisija za reviziju biračkog spiska koja bi sistemski i sveobuhvatno revidirala birački spisak i otklonila sumnje u njegovu ažurnost. Iako je Radna grupa za unapređenje izbornog procesa formirana i počela s radom početkom maja 2024. godine, njeni rezultati nisu doprineli unapređenju izbornog procesa jer je posle tri nedelje faktički prestala s radom jer nije imala kvorum za glasanje o 25 podnetih predloga za unapređenje izbornog procesa (predstavnici vladajuće koalicije nisu dali kvorum za glasanje jer su tražili više vremena za odlučivanje).

Izborni dan je pratila značajno manja izlaznost u odnosu na decembarske izbore 2023. godine, što je smanjilo gužve na biračkim mestima i ubrzalo proces brojanja glasova. CeSID je uočio više od 100 nepravilnosti, od lakših i proceduralnih propusta do težih nepravilnosti. Od težih nepravilnosti posebno treba izdvojiti indicije o pritiscima na birače ispred biračkih mesta, vođenje paralelnih evidencija u okolini biračkih mesta (bez uvida o kome je reč), glasanje u ime drugog lica i nepotpisivanje kontrolnog lista. CeSID je primetio česte proceduralne propuste, grupno glasanje, kao i probleme sa uređenjem biračkih mesta. CeSID-ovi posmatrači su o uočenim nepravilnostima obavestili javnost. Te nepravilnosti nisu dovele do

CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I DEMOKRATIJU
CENTER FOR FREE ELECTIONS AND DEMOCRACY

prekida u radu biračkih odbora niti su imali sistemski karakter, ali konačni sud o uticaju na izborni ishod CeSID može doneti tek kada stignu kompletirani izveštaji naših posmatrača.

Izborni dan je bio praćen sa tri incidenta, od čega dva u Beogradu (jedan ispred privatnog restorana u centru grada a drugi u Sportskom centru Banjica) i jedan u Novom Sadu (u prostorijama Sajma). Opozicija je optužila vladajuću stranku da se na tim mestima nalaze „sabrni centri“ i mesta za pritisak na birače, dok je vladajuća stranka tvrdila da je reč o kol centrima. CeSID nije imao posmatrače na tim mestima i ne može sa sigurnošću potvrditi o čemu je reč. U tom smeru je važno sačekati reakcije nadležnih institucija Agencije za sprečavanje korupcije i tužilaštva.

CeSID-ova posmatračka misija pripremiće detaljnu i potpunu ocenu kvaliteta celokupnog izbornog procesa nakon završetka svih izbornih radnji, odnosno nakon analize procesa zaštite izbornog prava.